

Kral Suud Üniversitesi Dil Enstitüsü Arapça Ders Kitabı Serisinde Toplumsal Cinsiyet

Gender in the Arabic Series Textbook of King Saud University Language Institute

Emine Bağmancı¹

Öz

Yabancı dil eğitiminin en temel materyali ders kitaplarıdır. Ancak bu kitaplar, sadece ilgili olduğu alana dair bilgi aktarmakla kalmayıp, söz konusu dilin konuşulduğu ülkenin unsurlarını da iletmektedir. Kitapların aktardığı mesajlardan biri de cinsiyet kalıplarıdır. Bu nedenle ders kitapları hem öğrenme ihtiyacını karşılama hem de aktarılan içeriğin niteliği açısından ele alınmalıdır. Bu makalede Türkiye'deki Arapça hazırlık sınıfı programına sahip bölümlerin büyük bir kısmında kullanılan Arapça ders kitabı Kral Suud Üniversitesi Dil Enstitüsü'nün hazırladığı Arapça ders kitabı serisindeki toplumsal cinsiyet durumu irdelenmiştir. Araştırmanın amacı serinin içeriğinde yer alan cinsiyet eşitsizliğine ilişkin ifadeleri belirleyerek ders kitaplarının hazırlanması sürecinde kadın-erkek eşitliğine aykırı düşmeyen içerikler oluşturulmasını sağlamaktır. Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği olarak belirlenmiştir. Bu seri, görsel öğeler açısından son derece zayıf olduğu için söz konusu inceleme sadece metinsel içerik üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın içerik çözümlemesi sadece ana konu başlıkları altında yer alan metin, diyalog ve etkinlik cümleleri üzerinden yapılmıştır. Seride yer alan ayet, hadis, şiir ve ünite değerlendirme alıştırmaları bunun dışında tutulmuştur. Bu kısımlar, serinin sadece %10'unu oluşturup çalışmanın ana düşüncesini etkilemeyecek bir orana sahiptir. Serinin analizi yapılırken; metin ve etkinliklerde geçen kadın ve erkek isimlerinin nicel olarak yer alma sıklığı, ev içinde ve iş yaşamında kadın ve erkeğe biçilen roller, kadın ve erkeklerin mesleklere göre temsili gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda; serinin, birçok yerde kadını erkek karşısında ikincil konuma düşüren cinsiyetçi söylemler taşıdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arapça Öğretimi, Ders Kitabı, Kadın, Toplumsal Cinsiyet.

Abstract

Textbooks are the fundamental resources for learning a foreign language. However, these books not only provide information about their respective fields, but also offer insights into the cultural aspects associated with them. Books often communicate gender stereotypes. Hence, textbooks should be evaluated based on their ability to fulfill educational requirements and the caliber of the information they present. This article examines the gender in the Arabic Language series published by King Saud University Language Institute, which is commonly used in the departments offering Arabic preparatory class programs in Türkiye. The objective of the study is to highlight gender sensitivity by identifying expressions of gender inequality in the content of the series. The study's methodology has been established as the document analysis technique, which falls under qualitative research methods. This Arabic book series has been evaluated solely based on content analysis, as the visual elements are of very low quality. The study's content analysis was limited to the texts, dialogues, and exercise sentences pertaining to the main topics. The ayah, hadith, poems, and unit evaluation exercises in the series have been excluded. These components constitute 10% of the series and have no impact on the primary concept of the study. When analyzing the series, we considered criteria such as the frequency of including women's and men's names in the texts and activities, the roles assigned to women and men in domestic and professional life, and the representation of women and men based on their professions. Upon analysis, it has been determined that the series contains numerous sexist messages.

Keywords: Gender, Teaching Arabic, Textbook, Woman.

Atıf/Citation: Bağmancı, E. (2024). Kral Suud Üniversitesi Dil Enstitüsü Arapça Ders Kitabı Serisinde Toplumsal Cinsiyet. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 283-304.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, dedeogluemine@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4259-1975.

Extended Abstract

Gender is a sociocultural construct that dictates the expected behavior and thinking patterns of individuals based on the societal norms associated with their biological sex. Gender inequality, on the other hand, refers to the situation where individuals face discrimination based on their gender. While this inequality affects both genders, it primarily focuses on the victimization of women. Understanding the obligations and roles of women as victims of gender-based approaches is crucial for promoting equality in society. Given the widespread adoption of the aforementioned approaches across all sectors of society, it is unavoidable that this situation is mirrored in textbooks.

While efforts have been made to ensure legal equality between men and women, there are significant issues with the functioning of the social system. As a matter of fact, society is a structure that has its own rules and shapes the individuals accordingly. Educational institutions play a crucial role in ensuring the effective operation of this social mechanism. Textbooks, which are the primary educational resources utilized effectively in these institutions, constitute a significant portion of this whole. Even today, despite the increased variety of educational resources due to the widespread use of technological devices, textbooks continue to hold significant value.

Considering that a significant part of the concept of “gender equality”, which is aimed to dominate the society, is realized through the educational process, it is important to examine the portrayal of gender in textbooks. To cultivate individuals with heightened awareness, textbooks should play a role that highlights gender equality, while avoiding any sexist biases. As an important complementary element of the curriculum, textbooks play an important role in overcoming gender-based stereotypes. In order to acquire an egalitarian gender perception, regulations are needed at all levels of education. In this context, it is important for the development of society that students adopt correct ideas about gender roles during the university period, when their personality development stabilizes and they will take part as active individuals in society. One must acknowledge the potential for textbooks to influence individuals’ actions during a crucial stage of personality development through both explicit and implicit messages conveyed through language. From past to present, written texts are the most frequently used method in textbooks in foreign language teaching. In this context, textbooks are the main tool of language teaching. The texts and dialogues given in the series

for acquiring language skills contain social and cultural elements. Therefore, while these texts provide information on various subjects, they also convey social elements. While students acquire language skills, they also reinforce their ideas about gender roles and reconstruct these perceptions.

In order to improve the education system, many studies have been conducted on the content of textbooks from various perspectives. In this study, the sociological dimension of education is emphasized by analysing the content of textbooks in terms of gender. In this article, the gender in the Arabic Language series published by King Saud University Language Institute has been examined, which is commonly used in most of the departments running Arabic preparatory class programs in Türkiye. This Arabic book series has been evaluated solely based on content analysis, as the visual elements are of very low quality. The texts, dialogues and exercises that include the series were examined by using content analysis technique. Excluding the poems, ayah and hadith, unit evaluation exercises from the study, the sample of the study consisted of main texts and exercises in the book. While analysing the gender phenomenon in the series, five categories were considered. These are the frequency of the use of male and female names in the series; gender distribution based on professions; gender distribution of characters; domestic roles and responsibilities in the family; and the analysis of space and gender relations. Apart from these five categories, which constituted the main part of the study, the subject matter of some texts and dialogues in the series were also analysed in the context of gender stereotypes. The results obtained were evaluated both qualitatively and quantitatively. The content analysis of the series revealed that the series contained multiple gendered messages. Although Arabic grammar distinguishes between masculine and feminine structures, the unequal representation of this distinction in social roles poses a serious educational problem. Therefore, this article aims to increase understanding and knowledge about the notion of gender when creating and choosing textbooks.

Keywords: Gender, Teaching Arabic, Textbook, Woman.

Giriş

“Cinsiyet”, bireylerin doğuştan getirdikleri biyolojik cinsiyeti ifade etmekten, “toplumsal cinsiyet”, kadın ve erkeğin toplumda kabul gören rollerini anlatmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir (Asan, 2010). Bireyin yaşamını şekillendiren ve davranışlarına yön veren etkenlerin başında, içinde bulunduğu toplumda kabul gören cinsiyet rolleri gelmektedir. Bu roller, kişi dünyaya gelir gelmez giydiği kıyafetin renginden başlayarak çocuğa alınan oyuncak tercihlerinin şekillenmesine kadar uzanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeğin doğasını yansıtmadığı hâlde zaman içerisinde biyolojik cinsiyetle özdeşleştirilerek yerine getirilmesi gerekli doğal bir davranış olarak görülmeye başlanmıştır (Beauvoir, 2019).

Bireyler, toplumsal cinsiyet rollerini aile ortamında tanımaya başlamaktadır. Ailede anne ve babayı taklit ederek öğrenilmeye çalışılan bu roller, kişilerin sosyalleştiği ilk alan olan okullarda pekiştirilmektedir. Kişilik oluşumunun gerçekleştiği dönemlerin, okulda geçirildiği göz önüne alındığında bu yerlerin sözü edilen cinsiyet rollerinin oluşturulmasında önemli bir pay sahibi olduğunu söylemek mümkündür (Misra vd., 2013).

Okullarda kullanılan temel eğitim materyallerinden biri ders kitaplarıdır. Bu kitaplar, içeriğinin doğru olduğuna yönelik genel bir ön kabulle belirli davranış ve anlayış kalıplarının içselleştirilmesine dayanak oluşturma özelliğine sahiptir. Çünkü ders kitapları, hangi yaş grubunda olursa olsun öğrencilerin kendileri ve çevreleri hakkındaki anlayış ve düşüncelerinin şekillenmesine etki etmektedir (Aguilar, 2021). Özellikle yabancı dil kitaplarında bu konunun önemi daha büyüktür. Nitekim dil bilgisi kurallarını pekiştirmek amacıyla aynı veya benzer içeriğe sahip ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır. Tekrarların sıkça yapılması ise sadece kuralların değil içeriğin de pekişmesine etki etmektedir (Al-Abiky, 2019).

Ders kitaplarının belirlenmesinde temel ölçüt, kazanım elde etme olarak düşünülmektedir. Ancak kitap içeriğinin cinsiyet rollerini pekiştirici bir tutum sergileyip sergilemediği genellikle göz ardı edilmektedir. Eğitim programları genellikle eşitlikçi bir toplum yapısını hedeflemesine rağmen ders içeriklerinin bundan yoksun olduğu görülmektedir (Bağlı & Esen, 2002). Cinsiyet konusunda ön yargılı tutumuyla geleneksel kadın ve erkek rollerini pekiştiren (Güneş, 2008) ve kadınların ihtiyaçlarına duyarlı olmaktan uzak eğitim malzemeleri, cinsiyet eşitliğini sağlama yolundaki çabalara engel olmaktadır.

Cinsiyetçilik bağlamında eğitim malzemeleri oluşturulması konusunda ilgili hassas davranmak gerektiği meselesi dünya çapında önemi anlaşılan bir konu olmuştur. 1979 yılında kabul edilen BM'ye bağlı CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi), 1980 II. Dünya Kadın Konferansı, 1985'te III. Dünya Kadın Konferansı, 1995 yılında gerçekleştirilen BM IV. Dünya Kadın Konferansı ve 2000 yılında düzenlenen BM Özel Oturumu gibi ciddi girişimler bu durumun kavranmasına ilişkin önemli bir farkındalık oluşturmuştur (Kükreer & Kıbrıs, 2017). CEDAW taraflarından biri olan Türkiye'de ise KSGM (Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü) bu konuya dikkat çekmektedir.

Ders kitaplarındaki cinsiyet ayrımcılığı, Türkiye'de ve dünyada çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmaların sonuçlarına göre ders kitaplarının içeriklerinde yıllar boyunca hem süreklilik hem de değişkenlik gösteren toplumsal cinsiyet kalıpları bulunmaktadır (Aratemur Çimen & Bayhan, 2018). Türkiye'de bu alana ilişkin yapılan araştırmaların büyük bir bölümü ilköğretim ders kitaplarına odaklanmakta olup ortaöğretim kademesindeki ders kitabı çalışmaları sınırlıdır. Üniversite düzeyinde okutulan ders kitaplarına ilişkin ise üç çalışma tespit edilmiştir¹. Kişilik oluşturma aşamasının önemli bir basamağı sayılan üniversitede, gençlerin sadece mesleki bilgileri değil toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlık kazanmasına da öncelik verilmelidir (Özcan, 2012). Dolayısıyla üniversitelerde okutulan ders kitaplarının da bu kapsamda incelenmeye

¹ Koç. Işıl. (2021), Atçeken, Tahsin. (2019), Aydın, Yusuf. (2019).

ihtiyaç duyduğu açıktır. Ayrıca yabancı dil eğitimi bağlamında eğitimin farklı kademelerinde okutulan İngilizce ders kitaplarındaki cinsiyetçilik çalışmalarına ilişkin çok sayıda araştırma bulunuyorken Arap dilinin öğretildiği kitaplara dair bir çalışmaya Türkiye’de rastlanmamıştır. Bu nedenle aynı kapsamda Arapça özelinde yapılacak bir çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Araştırmanın yapıldığı ders kitabı seçiminde ise geniş bir kullanım alanına sahip olma özelliği gözetilmiştir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan seri, Türkiye’de Arapça öğretiminde sık kullanılan öğretim setlerinden biridir (Bostancı, 2005; Çağmar, 2011; Kablan, 2018; Özel & Çiftçi, 2022; Şaban & Batkılar, 2016). 1993 yılından itibaren Türkiye’de okutulmaya başlandığı bilinen (Karataş, 2008) serinin, gerek Arap dilinin öğretildiği programların bulunduğu çeşitli üniversitelerde gerekse dil kurslarında ders kitabı olarak okutulmuş olması, yaygın bir tanınırlık kazanmasını sağladığından toplumsal cinsiyetin ders kitabı kapsamında incelenmesinde tercih edilmiştir.

Alanla ilgili yapılan yerli ve yabancı literatür taraması sonucunda bu çalışmalarda kullanılan kategorilerin bulunduğu bir havuz oluşturulmuştur. Söz konusu çalışmalarda genellikle ortak temaların kullanıldığı görülmüştür (Davarcı & Zengin, 2021). Buna göre serinin içerik analizinde kullanılan kategoriler; kişi isimlerinin cinsiyete göre nicel olarak dağılımı, meslekler, aile içi roller, mekânlar, dış görünüş ve duygular olarak belirlenmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet ifade eden kalıpların belirlenmesi amaçlanmıştır. Saptanan veriler yorumlanarak niceliksel ve niteliksel olarak betimlenmiştir.

Kral Suud Üniversitesi Dil Enstitüsü Arapça Serisi

Bu seri; *el-‘Arabiyyetu lī’l- Hayāt* (العربية للحياة) adında üç konuşma, *el- Kīrāetu’l-Muyessera* (القراءة الميسرة) adında üç okuma ve *el- Kavā’idu’l-‘Arabiyyetu’l-Muyessera* (القواعد العربية الميسرة) adında üç dil bilgisi kitabı olmak üzere toplam dokuz kitaptan oluşmaktadır. Bu seri; Menhec Mutekâmil fî Ta’lîmi’l-‘Arabiyya Ligayri’n-Nâtîkîne bihâ (منهج متكامل)

(سلسلة في تعليم العربية لغير الناطقين بها, Silsile fî Ta'îmi'n-Nahv/el-Kirâe العربية الميسرة) gibi isimlendirmelerle tanınmaktadır. Seri, Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da bulunan Kral Suud Üniversitesi Arap Dili Enstitüsü tarafından hazırlandığı için isim çeşitliliğini netleştirmek adına "Kral Suud Üniversitesi Dil Enstitüsü Arapça Serisi" adlandırması tercih edilmiştir. 1975 yılında açılan enstitü, özellikle ana dili Arapça olmayanların Arapça öğrenim meselelerine değinmiş ve bunlar üzerine çalışma yürüten bir enstitü olarak bilinmektedir (Sînî, 2014). Serinin farklı baskıları olup bu çalışmada Türkiye baskısı esas alınmıştır.

Detaylı bir araştırma yapılmadan sadece yüzeysel bir incelemeyle seriye göz atıldığında dahi kadınlar aleyhine oluşan cinsiyet ayrımcılığı belirgin bir biçimde görülmektedir. İçerik analizi sonucu sayılarla ortaya çıkan tablo ise serideki cinsiyetçi ifadelerin düşünülmediğinden daha fazla olduğunu göstermektedir. Serideki toplumsal cinsiyet kalıpları, kitabın türüne göre önemli ölçüde değişiklik göstermektedir. Buna göre Arap geleneklerinden ve toplum yapısından bahseden diyalogların bulunduğu konuşma kitabında söz konusu kalıpların sayısı yüksekken; tarihî, edebî, dinî ve kültürel metinlerin ağırlıklı olduğu okuma kitabında bu sayı oldukça düşüktür. Dil bilgisi kitabında ise metinlerde tespit edilen bu kalıplar az sayıda olup alıştırma cümlelerinde artış göstermektedir.

Arap ülkelerinin sahip olduğu ekonomik ve sosyolojik gelişime koşut olarak kadınların sahip olduğu özgürlük alanı farklılık gösterse de Arap kadını her ülkede annelik ve ev kadınlığının sınırları içerisinde hareket edebilmektedir (Abu Nasr vd., 1983). Buna bağlı olarak seri, kadına ilişkin rolleri Arap toplumunda kabul gören geleneklere göre inşa etmiştir. Kadının temel görevini, ev işleri, çocuk bakımı ve eşine hizmetle sınırlandırmaktayken, erkeğin rollerini iş hayatı bağlamında ele almıştır. Kız çocukları bir taraftan okula giderken diğer taraftan annelerine yardım etmektedir. Yani kızların erkeklerle aynı düzeyde eğitim alma hakkı kabul edilirken ev içi rollerin dağılımına ilişkin anlayışta bir farklılık görülmemektedir.

Cinsiyetin biyolojik olmaktan öte toplumsal normlar, kabuller ve beklentiler yönüyle öne çıktığı, serinin okuma kitabında yer alan bir metinde açıkça görülmektedir. *Kadın, Erkeğe Evlilik Teklifi Edebilir mi?* (هل تخطب الفتاة الفتى؟) başlıklı metin (Sînî vd., 2018c), toplumsal cinsiyet kalıplarına ilişkin önemli mesajlar içermektedir. Nitekim metinde anket sonuçları paylaşılırken bu soruya olumsuz yanıt veren kişilerin, bazı açıklamalarını *Doğulu kadın* (المرأة الشرقية) ifadesinden hareketle yapmışlardır. Buna göre *Doğu toplumlarında geleneklerin, kadının erkeğe evlilik teklifi etmesini kabul etmediği* (العادات عند أهل الشرق لا تقبل أن تخطب المرأة الشرقية) ifadesi, *Doğulu kadının utanma kültüründe yetiştiği* (المرأة الشرقية نشأت على الخجل) ifadesi, *Doğulu kadının utanma kültüründe yetiştiği* (المرأة الشرقية نشأت على الخجل) cümleleri öne sürülerek anket sorusu olumsuz yanıtlanmıştır. Dolayısıyla *Doğulu kadın* ifadesi cinsiyetin toplumsal tarafını göstermesi bakımından önemli bir örnek niteliğindedir.

Toplumsal cinsiyet kodları arasında yer alan “güzellik” kavramı da seride dikkat çeken noktalardan biridir. Nitekim kadının sergilediği davranışlar toplum tarafından denetlendiği gibi dış görünüşü de aynı denetlemeye tabidir. Vücudunun özelliklerine göre kategorize edilen kadın, sahip olduğu güzellikle idealize edilmektedir (Yaktıl Oğuz, 2010). Güzellik kavramı ise başkaları tarafından beğenilme durumunun bir ifadesidir. Bu nedenle kadının güzelliğinin erkeğe göre daha çok dile getiriliyor olması ona edilgen bir rol biçmektedir. Seride erkeğin dış görünüşüyle alakalı herhangi bir ifade hiç geçmiyorken, kadınla güzellik kavramının bir arada verildiği çok sayıda örneğe rastlanmaktadır. *Kız çocuğundan* (بنت/طفلة) bahsederken *güzel* sıfatının (جميلة) tercih edildiği (Sînî vd., 2018a, 2018b, 2018c), *kadın ve genç kız* (فتاة/المرأة-الإمرأة) için *güzeller güzeli*, *güzellik timsali* gibi vurgulu (ذات حسن وجمال/آية في الجمال) (Sînî vd., 2018c) ifadelerin kullanıldığı, *en güzel kızın kim olduğu* söylenerek kıyaslamalar yapıldığı (سهيلة أجمل البنات) (Sînî vd., 2018c), “*güzel bir kızla evlendi*” (تزوج سعيد بفتاة حسناء) (Sînî vd., 2018), “*kızın zannettiğinden daha güzel olduğu*” (رأى الفتاة أجمل مما كان يعتقد) (Sînî vd., 2018c) gibi cümlelerle kadın güzelliğine işaret edilmektedir.

Seride Arap kadınının genel özelliklerinden farklı olarak Suudi Arabistan'a özgü bir uygulama olarak dikkat çeken kısım ise *Trafik Müdürlüğünde* (في إدارة المرور) isimli konu başlığının bulunduğu derstir (Sînî vd., 2018a). Bu derste geçen üç diyalog ile bir metinde sürücü belgesi çıkarma konusundan bahsedilirken erkek isimleri kullanılmıştır. Ancak Arapça dil bilgisi kuralları gereği cinsiyete göre değişiklik gösteren yapılar dikkat çekmek amacıyla kızlar arasında geçen diyalogun konusu ise fakülteye kayıt yaptırmak şeklinde düzenlenmiştir. Serinin kaleme alındığı yıllarda Suudi Arabistan'da kadının araba sürmesi söz konusu olmadığı için dersin içeriğine ters düşmesine rağmen konu değişikliğine gidildiği görülmektedir. Dolayısıyla seride araba sözcüğünün geçtiği cümlelerde istisnasız olmak üzere kişi isimleri hep erkeklerden seçilmiştir.²

Yukarıda bahsedilen noktalar dışında serideki toplumsal cinsiyet kalıpları; sosyal hayatta görünürlük, ev içi sorumluluklar, ebeveyn olma ve kadının iş hayatındaki konumu açılarından incelenmiştir.

Görünürlük Bağlamında Kadın

Arapçanın dil bilgisel yapısında, genel ifade kullanımının söz konusu olduğu durumlarda eril yapı (مذكر) geçerli olmaktadır. Dolayısıyla Arap dili gramatik cinsiyet bakımından eril yapıları görünür kılan bir özellik taşımaktadır (Kinar, 2014). Arapçanın bu özelliği göz önüne alınarak eril formda gösterilen isimlerin tamamı cinsiyet belirtmeyen nötr sözcükler olarak kabul edilip incelemenin dışında tutulmuştur. Dolayısıyla serideki kadın ve erkek görünürlüğünün sıklığı belirlenirken kesin bir sonuca ulaşabilmek adına sadece özel isimler ve akrabalık isimlerinin (baba, dayı, vs.) sayısı temel alınmıştır. Bu daraltmaya rağmen görünürlük sıklığı incelendiğinde sayı üstünlüğünün belirgin bir biçimde erkekten yana olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Arap dilinin yapısı gereği baskın olan gramatik cinsiyete ek olarak seride seçilen isimlerin erkek çoğunluğunu oluşturması görünürlüğü erkekten yana katlamaktadır.

² Suudi Arabistan'da kadınların araba kullanma yasağı, 2018 yılında kalkmıştır (Aljazeera, 2018).

Tablo 1. *Kadın ve Erkek İsimlerinin Kullanılma Sıklığı*

	Kadın	Erkek
Diyalog	12	52
Metin	14	130
Etkinlik	219	531

Dokuz kitap içerisinde yer alan erkek isimlerin sayısı 531'e ulaşırken, kadın isimlerinin sayısı 219'da kalmıştır. Serinin metin ve diyaloglarında yer alan kadın ve erkek görünürlüğünün sıklığına bakıldığında ise aralık daha çok açılmaktadır. Seride yer alan 64 diyalog içerisinde kadınların söz edildiği sadece 12 diyalog bulunmaktadır. Metinler içerisindeki kadın görünürlüğü ise son derece zayıftır. 346 metin içerisinde kadınların ana karakter veya yan karakter olarak görüldüğü metin sayısı yalnızca 14'tür.

Ebeveyn Olarak Kadın

Seride kadınla ilgili cümlelerde öne çıkan özelliklerden biri de kadının annelik görevleri üzerinden düşünülüp değerlendirilmesidir. Genel olarak Arap kültüründe kadının varoluşunu annelik üzerinden gösterme fikri yaygındır (el-Cubûrî, 2011). Kadının bireysel kimliğini geri planda tutup onu sadece anneliğiyle kabul eden anlayışın izini "*Arap toplumunda kadının görevinin çocuk bakımı ile sınırlı olduğunu*" ifade eden cümlede (يقتصر عمل المرأة في البيئة العربية على تربية الأولاد) (Sînî vd., 2018b) görmek mümkündür. Başka bir cümlede ise "*Ey anne! Sen dünyaya çocuk getirensin*" (يا أيتها الأم ، أنت صانعة الرجال) (Sînî vd., 2018b) ifadesiyle kadının annelik rolü yüceltilmiştir.

Dünyaya çocuk getiren annenin görevi, daha sonra *evde kalıp çocuklara bakmaktır* (تبقى الأم ترعى أطفالها) (Sînî vd., 2018b, 2018a). Bahsi geçen etkinlik cümlesinde çocuklar kelimesine bitişen zamir dikkat çekicidir. Aynı cümle içerisinde baba kelimesi de geçmesine rağmen çocuklar kelimesine aitlik anlamı katan zamirin anneyle babaya değil de sadece anneye dönmesi bu vurguyu arttırmaktadır. Bu bağlamda kadın "her

ikisinin çocuğuna” değil “kendi çocuğuna” bakmaktadır. Dolayısıyla çocuk bakımı tamamen “anneye” ait bir iş durumundadır. Annenin çocuğuna nasıl bakması gerektiği ise çeşitli cümlelerde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu cümlelere baktığımızda *Çocuğun ağlamasına uyanan* (استيقظت الأم على بكاء طفلها) (Sînî vd., 2018b), *çocuğunun güvende olması için çabalayan* (تحرص الأمهات على سلامة الأبناء) (Sînî vd., 2018b), *onların eğitimlerini takip eden* (النساء يشرفن على تربية الأبناء) (Sînî vd., 2018b, 1/253), *hastanede çocuğunun başında bekleyen* (نامت الأمهات مع أبنائهن) (Sînî vd., 2018b) ve *onu kaybettiği için büyük bir üzüntü duyan* (حزنت الأم على فقد ابنها حزنا شديدا) (Sînî vd., 2018b) örneklerinde özne sadece annedir. Öte yandan *çocuklarının eğitimini aksatan* kadının ise kötü oluşu yergi fiiliyle eleştirilmiştir (بئست المرأة المقصرة في تربية) (Sînî vd., 2018b). Verilen cümlelerle benzer içerikte babanın özne olduğu bir cümle bulunmamaktadır. Çocuk bakımına ilişkin bahsi geçen işlerde anneye yardım eden kişinin de yine bir kadın olduğu belirtilmektedir. Bu görev paylaşımı bir değişkenlik göstermeyip Arap dilinin özellikleri gereği geneli içine alan sorularda eril yapı kullanılırken *çocuk yetiştirmede anneye yardım edenin kim olduğunun* sorulduğu cümle (من التي تساعد الأم في تربية الأطفال؟) (Sînî vd., 2018a) dişil yapıya göre düzenlenmiştir. Böylece soruya verilecek cevabın, kız çocuğu ya da bakıcı olacak biçimde cevaplanması beklenmektedir. Ayrıca “*kız çocukları yarının anneleridir*” (الفتيات هنّ أمهات المستقبل) (Sînî vd., 2018b) ve “*evin en büyük kızı kardeşlerine anne gibidir*” (كأنّ البنت الكبرى لأخواتها أم) (Sînî vd., 2018a) cümleleri kadını annelikle özdeşleştirmenin yanı sıra anneye yardımcı olacak başlıca kişileri de ifade etmiştir. Dolayısıyla anneye yardım konusunda babanın ve erkek çocukların geçtiği herhangi bir cümle bulunmamaktadır.

Seride anneliğin önemi ve görevleri ayrıntılarıyla yer alırken babalığa ilişkin kullanılan cümleler *babanın çocukları için çalışmasından* ibaret olarak sunulduğu görülmektedir (يخرج/ ذاهب الأب إلى عمله/ أبي يعمل/ يتعب) (Sînî vd., 2018a, 2018b, 2018c). Erkek çocuk ise babası yokken evden sorumlu kişi pozisyonuna sahip olarak gösterilmektedir (والدك مسافر ويريد منك أن تكون مسؤولا عن الأسرة أثناء سفره) (Sînî vd., 2018a).

Mekân Bağlamında Kadın

Mekâna atfedilen cinsiyetçi imgeler tarih öncesine kadar uzanmaktadır (Kan Ülkü, 2018). Bu bağlamda geleneksel anlayış; kadını evle özdeşleştirirken erkeği kamusal alana ait görmektedir (Öner & Atsız, 2022). Mekân bağlamında yapılan bu ayrıştırma, kadın ve erkeğe dair rollerin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Buna göre kadın, evin düzeni ve işleriyle ilgili sorumluluk üstlenme; erkek ise iş hayatında yer alarak evin geçimini sağlama durumuyla karşı karşıya kalmıştır (Karakaya, 2028). Günümüzde ise geleneksel toplumlarda etkisini koruyan bu anlayış, seride dikkat çekici bir biçimde vurgulanmaktadır. *Kadının evinden sorumlu olduğu* (المرأة مسؤولة في منزلها) ifadesi (Sînî vd., 2018b) ile öncelikle bunun bir görev olduğuna işaret edilmiştir. *Bir Arap Ailesi* (أسرة عربية) başlıklı metinde (Sînî vd., 2018a) ise ev, *kadının krallığı* (الأم متفرغة لهذا البيت) ve anne de kendisini bu *krallığa adanmış* kişi (مملكتها لهذا البيت) biçiminde ifade edilerek kadının evle olan ilişkisi yüceltilmektedir.

Erkeğin ofiste (هو في مكتبه), *kadının evde* (هي في منزلها) (Sînî vd., 2018a) olduğunu anlatan iki cümlenin bir alıştırma peş peşe kullanılması, mekanın cinsiyete göre dağılımını yansıtmaya bakımdan dikkat çeken bir örnektir. Ev sözcüğün geçtiği cümleler incelendiğinde kadına ilişkin birçok toplumsal cinsiyet kalıbına rastlamak mümkündür. *Eşine yemek hazırlamak için evde kalan* (تبقى المرأة في البيت لإعداد الطعام للزوج) (Sînî vd., 2018b), *kendini eve adayan* (الأم متفرغة للبيت) (Sînî vd., 2018a) *evdeki varlığı süreklilik taşıyan* (ظلت المرأة في البيت) (Sînî vd., 2018b) ve *evde çok işi olan* (عندها عمل كثير في البيت) (Sînî vd., 2018a) gibi cümle örneklerinde özne sadece kadın veya anne olarak geçmektedir. Buna karşılık baba, çoğunlukla *toplantı* (اجتماع) (Sînî vd., 2018a), *seyahat* (مسافر) (Sînî vd., 2018a) ve *ofis* (في مكتبه) (Sînî vd., 2018a) gibi mekânlarda temsil edilmektedir.

Tablo 2. Mekânların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	Erkek
Ev (منزل/بيت)	31	21
İş (مكتب/عمل)	30	130
Okul (مدرسة/معهد/جامعة)	55	76
Seyahat (سفر/رحلة)	54	180

Kadının evle olan sıkı ilişkisi ev işlerinin de kendisiyle özdeşleşmesine neden olmuştur. Dolayısıyla seride *Ailem* (أسرتي) isimli iki farklı metinde aile içi rollerden söz ederken *annenin evde çalıştığına* ilişkin kullanılan ifadelerle kadının evde konumlandırılışı pekiştirilmektedir (أمي هي التي (أمي تعمل في بيتنا) (Sînî vd., 2018b, 2018c).

Bu ev işleri içerisinde öne çıkan mekân kuşkusuz mutfaktır. Kadın-mutfak ilişkisini gösteren çok sayıda örnekten bahsetmek mümkündür. *İyi yemek pişiren* (الأم جيدة الطبخ) (Sînî vd., 2018a), *sürekli yemek hazırlamakla meşgul olan* (هي مشغولة دائما بإعداد الطعام) (Sînî vd., 2018a), *erkeğin önemli bir randevusu olduğu için ona yemek hazırlaması gereken ve arkadaşları eve geleceği için kendisinden sofranın hazırlanması istenen* (Sînî vd., 2018a) alıştırmaların öznesi sadece anne ya da hanımdır. Dolayısıyla seride mekânın mutfak olarak geçtiği cümlelerin tamamında kadın öznedir. Kadının mutfakla olan ilişkisi, *Erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer* (الأكلة اللذيذة هي الطريق إلى قلب الرجل) (Sînî vd., 2018c) sözüyle de pekiştirilmektedir.

Yemek hazırlığı ve temizlik gibi ev işlerinde kadına *yardımcı olacak kişi de kız çocuğudur* (البنات تساعد أمها) (Sînî vd., 2018a). Bu görev dağılımı, keskin çizgilerle belirtilmiştir. Nitekim Arapçanın dil bilimsel yapısı gereği serideki alıştırmaların soruları geneli kapsadığı için eril yapıda oluşturulurken *annesine yardım edenin kim olduğunun* sorulduğu soru (من التي تساعد (من التي تساعد أمها في البيت؟) (Sînî vd., 2018a) dişil yapıya göre düzenlenmiştir. Böylece cevabın kız çocuğu olacak şekilde verilmesi istenmiştir. Bu konuya

ilişkin diğer örnekler bakıldığında benzer durumlar geçerlidir. Örneğin *erkek çocuğun kız kardeşini çağırarak dağınık olan odasını toplamasını söylemek için nasıl bir cümle kurması gerektiğinin sorulduğu* alıştırma dikkat çekicidir (Sînî vd., 2018a) *أنت تنادي (حجرتك في البيت غير مرتبة، أنت تنادي) بأختك لتقوم بترتيبها).* Buna göre evdeki görev dağılımında erkek çocuk kız kardeşinden kendi dağıttığı odayı toplamasını isteyebilmektedir. Aynı etkinliğin devamında, küçük kardeşini dışarı çıkaracak olan erkek çocuk, kıyafetini giymesine yardımcı olması için kız kardeşinden yardım istemektedir *(أخوك الصغير يريد الخروج معك، تطلب من أختك أن تساعدك في (أخوك الصغير يريد الخروج معك، تطلب من أختك أن تساعدك في) Ailem (أسرتي) لبس ملبسه). Sînî vd., 2018b) ev içi görev ve sorumlulukların paylaşımında erkek çocuklarının küçük kardeşin derslerini anlamasına yardımcı olduğundan (يساعداني في فهم الدروس)، kız çocuklarının ise yemek hazırlığı ve ev temizliğini yaptığından (تقومان بإعداد الطعام و تنظيف البيت) söz edilmektedir. Erkek çocuklarının görevleri çoğunlukla evin dışında gerçekleştirilen işler olarak görülmektedir. Bunlar; *küçük kardeşini dışarı çıkarmak (أخوك الصغير يريد الخروج معك) (Sînî vd., 2018a), babanın önemli bir toplantısı olduğundan onun misafirini karşılamak için havaalanına gitmek (عند والدك اجتماع هام وطلب منك الذهاب إلى المطار) (Sînî vd., 2018a), annenin istediği ev ihtiyaçlarını almak (لاستقبال صديق له) (Sînî vd., 2018a) şeklinde (والدتك تطلب منك أن تشتري بعض حاجات البيت) (Sînî vd., 2018a) çeşitlilik göstermektedir. Böylece anne ile kız çocuklarının görevleri evin iç işleriyle baba ve erkek çocukları evin dışındaki işleri yapmak üzere konumlandırılmıştır. Dolayısıyla aile içi görevlerin cinsiyet bağlamındaki paylaşımında ev üzerinden bir ayrım söz konusu olmuştur.**

İş Hayatında Kadın

Seride geçen meslek grupları incelendiğinde büyük bir çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir. Buna göre toplam otuz dört tane meslek isminin geçtiği belirlenmiştir. Bu meslekler arasında on beş tanesi için kadına dair örnekler rastlanmıştır. Sözü edilen meslekler arasında öne çıkanlar öğretmenlik, doktorluk, hemşirelik ve memurluk gibi iş gruplarıdır. Sadece erkekler için kullanılan meslek isimlerinde askerlik, polislik ve hâkimlik gibi örnekler göze çarparken yalnızca kadınlar için geçen mesleklerde ise

sekreterlik ve çocuk bakıcılığı bulunmaktadır. Hem kadın hem erkek için örneklerine rastlanan on beş meslek grubunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında hemşirelik dışındaki tüm mesleklerde dağılımın erkeklerden yana fazla olduğu saptanmıştır.

Arapçanın dilbilgisi kurallarına göre eril sözcüklerin çoğul biçimi sadece erkekleri kastettiği gibi kadınları da kapsama ihtimali bulunmaktadır. Buna göre serideki meslek grupları cinsiyete göre belirlenirken eril çoğullar sayıya dâhil edilmeyip dişil (مؤنث) çoğullar eklenmiştir. Bu sınırlandırmaya rağmen mesleklerin dağılımında erkekten yana olan sayı fazlalığı azalmamaktadır.

Tablo 3. Mesleklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	Erkek
Öğretmen (معلم/مدرس/أستاذ)	127	249
Doktor (طبيب)	113	200
Memur (موظف)	55	182
Mühendis (مهندس)	41	189
Hemşire (ممرض)	58	6

Bakan (وزير), *başkan* (أمير/رئيس) ve *dekan* (عميد) gibi yönetim gerektiren meslek gruplarında erkek görünürlüğünün arttığı görülmektedir. Bu bağlamda kadınların temsil edildiği idari görevlerde sadece müdür (مدير) örneğine rastlanmaktadır. Bununla beraber müdürlük mesleğinin temsilinde de sayı çoğunluğu erkekten yanadır. Nitekim müdürlüğün erkekler için verildiği örnekler 215 iken bu sayı kadınlarda 55'tir.

Mesleklerin cinsiyet bazındaki dağılımına bakıldığında kadınlar, öğretmenlik gibi annelik rolüne yakın bulunan iş alanlarına daha uygun görülmektedir. Bir kız ile erkek kardeş arasında geçen diyalogda (Sîni vd., 2018a) söz konusu bu durum tartışılmıştır. Kız, tıp fakültesinde okumak isterken ailesi onun edebiyat fakültesinde okuması konusunda ısrarcı davranmaktadır. Bunun üzerine kız, mühendislik fakültesinde okuyan erkek kardeşinin kendisiyle empati kurmasını sağlamak için aynı şeyi

kendisinin kabul edip etmediğini sormaktadır *وهل أنت توافق على دراسة* (وهل أنت توافق على دراسة) (الأداب بدلا من الهندسة). Bu soruya, “*Tabii ki kabul etmem, çünkü edebiyat okumak özel bir yetenek gerektirir.*” إلى (لا أوافق طبعاً، دراسة الآداب تحتاج إلى (لا أوافق طبعاً، دراسة الآداب تحتاج إلى) (فماذا تطلب مني ذلك؟) (فماذا تطلب مني ذلك؟) abisinin verdiği cevap meslek temelinde kadına yönelik bakış açısını yansıtmaktadır: “*Çünkü sen kızsın.*” (لأنك فتاة). Diyalog, “*Kız ile erkek arasında ne fark var?*” (وما الفرق بين الفتى والفتاة؟) diyerek itiraz eden kızın cümleleri ile devam etmektedir.

Bahsi geçen diyalog dışında serinin çeşitli alıştırma cümleleri ve metinlerinde de kadının çalışmasına ilişkin düşüncelere yer verilmiştir. Bu düşüncelerin çoğunlukla çalışan annelere ilişkin olduğu görülmektedir. *Çalışan annelerin eve gerektiği kadar vakit ayırmadıkları* (الأمهات الموظفات (لا يتفرغن لبيوتهن كما يجب (Sînî vd., 2018a), aynı zamanda *işte de aktif ve dinç olmadıkları* (ليست الأمهات نشيطات في العمل) (Sînî vd., 2018b) dile getirilmektedir. Benzer şekilde *kadın doktorların hastanede kendilerini işlerine vermedikleri* (ليست الطبيبات متفرغات للعمل في المستشفى) ve *fabrikanın kadın işçilerinin işlerine dikkat etmedikleri* (عاملات المصنع لا ينتبهن إلى (Sînî vd., 2018a) söylenmektedir. Ev ve iş karşılaştırmasına ilişkin örnekler bazen de “*Kadın memurlar işlerini evlerine tercih ediyorlar mı?*” (هل تفضل الموظفات عملهن على بيتهن؟) (Sînî vd., 2018a) gibi soru cümleleri üzerinden tartışılmaya açık bir konu olarak sunulmaktadır. Seri, bir ünitenin tamamını kadının çalışması ve evdeki rolünü tartışmaya ayırırken (Sînî vd., 2018a) çalışan kadına ilişkin tek olumlu ifade, “*toplumun ona saygı gösterdiği*” (يحترم المجتمع المرأة العاملة) (Sînî vd., 2018a) cümledir.

Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye’de Arapça eğitim veren yükseköğretim kurumlarının bir kısmında okutulan Kral Suud Üniversitesi Dil Enstitüsü Arapça Serisi’ndeki toplumsal cinsiyet kalıpları incelenmiştir. Bu inceleme; görünürlük, mekân ve mesleklerin cinsiyete göre dağılımı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Kadın ve erkek isimlerinin metin, diyalog

ve alıştırma cümlelerindeki kullanım sıklığına bakıldığında kadın görünürlüğünün önemli ölçüde zayıf olduğu saptanmıştır. Mesleklerin temsilinde ise benzer şekilde kadınların erkeklere göre daha düşük sayıda yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca erkeklerin temsil edildiği meslek sayısı otuzun üstüneyken kadınlar on beş meslekle sınırlandırılmıştır. Sayıların kadından yana yüksek olduğu tek meslek dalı hemşireliktir. İdari görevlerde erkek ve kadın arasındaki temsil farkı, erkekten yana belirgin bir fazlalık taşımaktadır. Cinsiyetin mekân bağlamındaki dağılımına gelindiğinde ise benzer sonuçlarla karşılaşılmıştır. Kadının bulunduğu mekânlarda en üst sayı ev iken; okul, iş ve seyahatte gösterilen erkek sayısının kadınlara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Böylece kadının mekân üzerinden konumlandırılışı onun evle sınırlandırıldığı bir görüntü çizmektedir. Sözü edilen sayısal verilerin yanı sıra serinin çeşitli metin, diyalog ve alıştırma cümlelerinde toplumsal cinsiyet kalıplarına ilişkin çeşitli örnekler de yer verilmiştir. Sayısal verileri destekleyen bu örnekler bakıldığında; bunların kadını sosyal hayatta edilgen, ev içi rollerde aktif tutan bir anlayışla oluşturulduğu fark edilmektedir.

Bu çalışma, serinin taşıdığı cinsiyetçi iletilere dikkat çekerek ders kitaplarının belirlenmesinde cinsiyet eşitliğini göz önüne alarak sağlayıp daha titiz tercihler yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Böylece Arapça ders kitaplarında göz ardı edilen cinsiyetçilik konusunda duyarlılık geliştirmeye katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu duyarlılığın hem bireysel hem de kurumsal düzeyde yaygınlaşması umut edilmektedir. Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramları eğitimin üniversite düzeyinde kaldırmak önemli bir adımdır. Ders kitaplarının söz konusu nedenleri göz önüne alarak tekrar gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. Cinsiyete dayalı klişelerden bağımsız eğitim malzemeleri ve müfredatlar hazırlamak eğitimin her düzeyi için önemliyken üniversite bünyesinde bu konuya daha çok eğilmek ihtiyacı doğmaktadır. Sosyal hayattaki davranışların olumlu cinsiyet rolleriyle oluşturularak devamının sağlanması için üniversite ortamı önemli bir kademe niteliğindedir. Bu bağlamda ders kitaplarında kadın ve erkeğe dair kullanılan ifadelerin eşitlik gözetilerek seçilmesi, kadına ilişkin olumsuz

algıların dűzeltilmesine katkıda bulunmaktadır. Ders kitapları bu yűnűyle kadınların toplum içerisinde olumsuz durumlara maruz kalmalarına yol açan sebepleri ortadan kaldırma konusunda bűyűk bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla eđitim materyallerinin bu bađlamda incelenmesi bűyűk önem kazanmaktadır.

Gerek orta đretim kademesinde gerek űniversite dűzeyindeki İngilizce hazırlık sınıflarında okutulan ders kitapları herhangi bir incelemeye tabi tutulmadan uzun yıllar boyunca kullanılmıŐtır. Böylece farklı bir kűltűre ait unsurlar dille beraber aktarılmıŐtır. Arapça đretiminin yaygınlaŐmasıyla birlikte benzer bir durumun da nűne geçilmesi için űniversitelerde okutulacak Arapça ders kitaplarının eđitim içeriđinin, hem Tűrkiye'nin kűltűrel unsurları ve dinamikleri dođrultusunda hem de cinsiyet eŐitliđini sađlayacak biçimde űretilmesi son derece önem arz etmektedir. Dolayısıyla yabancı dil ders kitaplarının seçiminde kabul gören lűtler; istenilen sűrede hedef dilin becerisini kazandırma, kitabın kâđit kalitesi ve görsel kullanımı olduđu kadar toplumsal cinsiyete duyarlı olması bu kriterlere eklenmelidir.

TeŐekkűr: TeŐekkűr bulunmamaktadır.

Etik Beyan: Etik beyan bulunmamaktadır.

ıkar atıŐması Beyanı: ıkar atıŐması bulunmamaktadır.

Hakem Deđerlendirmesi: Dış bağımsız çift kör hakemli.

Finansal Destek: Finansal destek alınmamıŐtır.

Kaynaklar / References

- Abu Nasr, J., Lorfing, I., & Mikati, J. (1983). Identification and Elimination of Sex Stereotypes in and from School Textbooks. *Eric*, 1-72. <https://eric.ed.gov/?id=ED378104>
- Aguilar, J. (2021). Gender Representation in EFL Textbooks in Basic Education in Mexico. *Mextesol Journal*, 45(1), 1-9.
- Al-Abiky, W. (2019). Gender Role in Saudi Arabia Female High School Textbooks "Traveller 1 and Traveller 2". *English Language Teaching*, 12(4), 96-104.
- es-Su'ūdiyyat Yedħulne 'Aşra Kıyadeti's-Seyyare. (2018, Haziran 24). *Al-Jazeera News Arabic*. <https://www.aljazeera.net/news/arabic/2018/6/24/%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%B9%D9%88%D8%AF%D9>
- Aratemur Çimen, C., & Bayhan, S. (2018). Değişen Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, (36), 72-102.
- Asan-Tezer, H. (2010). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 2(2), 65-74.
- Bağlı, M.T. & Esen, Y. (2002). İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.
- Bardakçı, Ş. & Oğlak, S. (2022). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Türkiye. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 71-90.
- Beauvoir, S. (2019). *İkinci Cinsiyet*. (G. Acar Savran, Çev.). İstanbul Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bostancı, A. (2005). İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(11), 1-30.
- el-Cubûrî, İ.Z. (2011). Şûratu'l-Mer'e fî Kutubi'l-Medresiyye. *Mecelle-tu'l-Bâhîşî'l-İ'lâmî*, 3(14), 147-165.
- Çağmar, E. (2011). el-Kavâ'idu'l-Arabiyyetu'l-Muyessere Adlı Eserde Anlatılan Gramer Kurallarının Değerlendirilmesi. *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, (6), 27-52.
- Davarcı, Y. & Zengin, Z.S. (2021). Din Dersi Kitapları Görselinde Toplumsal Cinsiyet Üzerine Bir Analiz. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (12), 283-300.

- Güneş, Ö. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Ayrımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 19(2), 81-95.
- Kablan, S. (2018). *Dil Öğretim Seti İnceleme Kriterleri ve Türkiye’de Kullanılan Arapça Setler*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakaya, H. (2018). Görünmez Emek ve Eve kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 73-94.
- Karataş, Y. (2008). Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Bir Ders Kitabı İncelemesi. İçinde S. Ağıldere & N. Ceviz (Ed.), *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi* (ss. 562-569), Ankara Bizim Büro Basımevi.
- Kan-Ülkü, G. (2018). Konutun Cinsiyeti. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 3(2), 63-80.
- Kınar, K. (2014). Arap Dilinde Cinsiyet Olgusu ve Diğer Dillerle Bir Mukayesesi. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(19), 7-28.
- Kükreler, M. & Kıbrıs, İ. (2017). Cedaw Öncesi ve Sonrası Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Faktörünün Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1369-1383.
- Misra, N. (2013). Impact Of Gender And Education On Gender Role Identity, Gender Role Perception And Psychological Mindedness Of College Students. *The International Journal’s Research Journal of Social Science and Management*, 2(12), 91-98.
- Özcan, A. (2012). *Toplumsal Cinsiyet Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rol Tutumlarına Etkisi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Kayseri Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öner, Y. & Atsız, H. (2022). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Mekân Bağlamında Analizi: Feminist Yaklaşımlar ve Özen Etiği Perspektifi. *Kaygı Dergisi*, 21(2), 530-559.
- Özel, H. & Çiftçi, F. (2022). el-‘Arabiyya li’l-Hayât İsimli Kitapta Yer Alan Eşdizim Uygulamalarının Arapça Öğretimine Katkısı. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 184-198.
- Şinî, M. İ., ‘Abdu’l-‘Azîz, N. M. & Sâlih, M. (2018a). *el-‘Arabiyyetu li’l- Hayât*. (C. 1-3). Cantaş Yayınları.
- Şinî, M. İ., es-Seyyid, İ. Y. & eş-Şeyh, M. R. (2018b). *el- Kāvā’idu’l-‘Arabiyyetu’l-Mu-yessera*. (C. 1-3). Cantaş Yayınları.

- Şīnī, M.İ., Fadlullah, M.F. & Şaban, M.A. (2018c). *el-Ḳīrāetu'l-Muyessera*. (C. 1-3).
- Şīnī, M.İ. (2014). Arap Dilini Yayımda Arabistan'ın Rolü. (Y. Kahyaoglu, Çev.). *Hararan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(31), 323-341.
- Şaban, İ. & Batkılar, F. (2016). Arap Dili Bölümlerinin Hazırlık Programlarında Arapça Öğretiminin Dersler, Kitaplar ve Yöntemler Açısından Mevcut Durumu. İçinde A. Yerinde, K. Açık, N. Karahan, S. Şimşek & A. N. al-Ruhban (Ed.), *II. Uluslararası Arapça Öğretimini Geliştirme Sempozyumu* (ss. 36-69), Akdem Yayınları.
- Yatkıl Oğuz, G. (2010). Güzellik Kadınlar İçin Nasıl Vaade Dönüşür: Kadın Dergilerindeki Kozmetik Reklamları Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(3), 184-195.
- World Economic Forum (2023) Global Gender Gap Report. https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf